

INSON MA'NAVIY TARBIYASIDA OILANING O'RNI

Pirjanbaeva Altinay Karjaubay qızı

Berdaq nomidagi Qoraqalpoq davlat
universiteti Yuridika fakultiteti, Milliy
g'oya, manaviyat asoslari va huquq talimi
yo'nalishi 2-kurs talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada ma'naviy tarbiya va ma'naviy tarbiyada oilaning o'rni haqida so'z boradi. Maqolada oila muqaddasligi, oilaviy qadriyatlar, farzandning axloqiy tarbiyasi, ma'naviy tarbiyali inson qanday bo'lishi yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: Ma'naviy tarbiya, oila, ruhiy olam, axloqiy tarbiya, farzand tarbiyasi.

Ma'naviy tarbiya-Insonning ruhiy va aqliy olamiga ta'sir etuvchi jihat bo'lib, jamiyatning, millatning yoki ayrim bir kishining ichki hayoti, aqliy qobiliyatini, ruhiy kechinmalarini idrokini mujassamlashtiruvchi negizdir. Ma'naviy tarbiya inson hayotida o'ziga hos o'rin tutadi. Bu tarbiya kishilar ongi, tafakkuri, turmush tarziga ta'sir etishi bilan o'zga tarbiya turlaridan farqlanadi. Ana shu ma'naviy tarbiya manbalaridan biri bu oila, oilaviy qadriyatlar hisoblanadi. Oila muqaddas dargoh. Biz ana shu oilada kamol topamiz, ulg'ayamiz va mustaqqil hayotga qadam qo'yamiz. Har bir millat o'z istiqbolini kamolga yetayotgan yoshlari timsolida ko'radi. Shuning uchun ham jamiyatning tayanchi — oila sanaladi.[1]

Endigina o'zini tanib, dunyoni anglashga harakat qilayotgan yosh bola birinchi navbatda oilasidan o'rnak oladi. Oilada qanday muhit hukmron bo'lsa bu albatda farzandlarga o'z ta'sirini ko'rsatadi. Bu albatta farzandning xulq-atviriga, tarbiyasiga tasir etmay qolmaydi.

Zikr qilingan uchta tarbiyaning eng muhimi axloqiy tarbiya hisoblanadi. O'zingiz xohlaningizcha bolangizning aqliy va badan tarbiyasi bilan m ashg'ul bo'lishingiz mumkin va qo'lingizdan kelguncha uni dono va baquvvat qiling. Lekin axloqiy tarbiya talab darajasida bo'lm asa, aqli ham da jism oniy kuchini o'zi yoki atrofdagilar zarariga ishlatadi. Binobarin, bolaning aqliy va jism oniy tarbiyasi samarasiz qolmasligi uchun farzandning axloqiy tarbiyasi bilan jiddiy shug'ullanib ko'p harakat qilish lozim.

Axloqiy tarbiya — odam axloqini kam olga y etkazish demakdir, ya'ni odamni shunday tarbiya qilish kerakki, fe'li va amali o'ziga ham, boshqalarga ham foydali va manfaat keltiradigan bo'lsin. Boshqacha aytganda, odamning fe'l-u xo'yi va harakatida yaxshi fazilatlarni tarbiyalash demakdir.[2]

Oila tarbiyasi — oilada ota-ona, vasiy yoki katta kishilar tomonidan bolalarni tarbiyalash. Yosh avlodning har tomonlama rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Oila tarbiyasida doimiy tarbiyaviy ta'sirchan kuch — oilada ruhiy xotirjamlik, samimiy munosabat, ota-ona obro'sining yuqori bo'lishi, bolalarga talab qo'yishda oila kattalari o'rtasidagi birlikning saqlanishi, bola shaxsini mehnatga tarbiyalashga alohida e'tibor berish, bolani sevish va izzatini joyiga qo'yish, oilada qat'iy rejim va kun tartibini o'rnatish, bolaning yosh va shaxsiy xususiyatlari-ni hisobga olish, boladagi o'zgarishlarni kuzatib borish, undagi mustaqillikka intilish va tashabbuskorlik sifatlarini qo'llab quvvatlash va h.k.Oila qanchalik tartibli, uning a'zolari o'rtasidagi munosabat samimiy bo'lsa, Oila tarbiyasi ham shunchalik muvaffaqiyatli bo'ladi. Oila tarbiyasida ota-ona obro'si, ularning kuzatuvchanligi, sezgirligi, hozirjavoblighi muhim tarbiyaviy ahamiyatga ega. Oila tarbiyasida tarbiya jarayoni zerikarli, quruq nasihatgo'ylikdan iborat bo'lib qolmasligi lozim. Bola hayotining ko'p qismi oilada o'tadi. Shu boisdan mavjud an'analar, urf-odatlar, rasm-rusumlar va marosimlarning ijobiy ta'sirida bola astasekin kamol topib boradi. An'ana va marosim Oila tarbiyasining qudratli qurolidir. Oila tarbiyasi ijtimoiy tarbiya bilan uzviy aloqada bo'lsagina, kutilgan natijalarga eri-shish mumkin. Oila tarbiyasida yutuklarga erishish ota-onalarning

pedagogik bilimlarga egaligi, Oila tarbiyasi bo'yicha tajribalar alma-shishi, ota-onalarni tarbiyaviy ishlarga qizg'in jalb qilishga ham bog'liqdir. Har bir ota-ona Oila tarbiyasida o'zlarining burch va mas'uliyatlarini chuqur anglashlari lozim. Normal oilaviy muhit, bolani kitob o'qishga, mehnat qilishga o'z vaqtida jalb etish ham Oila tarbiyasining muvaffaqiyati garovidir. Oilada ota yoki onaning yo'qligi yoki ulardan birining ketib qolishi Oila tarbiyasiga katta zarar yetkazadi. Ularning bolaga beradigan tarbiyaviy ta'sir kuchi yo'qoladi, Oila tarbiyasidagi muvozanat buziladi. Bunday sharoitda bola qalbi qattiq jarohatlanadi, u tajang, serjaxl, qo'pol, dag'al bo'lib qoladi, kattalarga ishonmay qo'yadi, o'qishi pasayib ketadi. Oila tarbiyasida otaning obro'si katta ahamiyatga ega. Bolalarni barkamol inson qilib yetishtirishda maktabni oila bilan bog'lamasdan muvaffaqiyatga erishib bo'lmaydi. Shuning uchun Oila tarbiyasida maktab va ota-onalar o'rtasidagi ta'lim-tarbiyaga oid birgalikdagi ishlari katta ahamiyatga ega. Ota-onalarning o'qituvchilar bilan bo'lgan uchrashuvlarida aytilgan fikrlar, ayniqsa qimmatlidir. Chunki ular o'z farzandlari to'g'risida ko'proq narsalarni bilib oladilar.[3]

Farzandlari ma'naviy yetuk shaxs bo'lishini hohlagan ota-onalar ularning harbir harakatiga befarq bo'lmasliklari kerak. Ularga vaqt ajratish orqaliy ularning kelajagi haqida qayg'urganligini isbotlaydi. Bugun farzand tarbiyasiga ajratilgan e'tibor uning qanday inson bo'lishini belgilovchi omil bo'la oladi. „Barcha kashfiyotlar ichida eng go'zali yaxshi tarbiya olgan insondi” degan edi filosof Epiktet.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Zarnigor Abdumalikovaning „Tarbiya oiladan boshlanadi” maqolasidan.
2. Abdurauf Fitrat „Oila yoki oilani boshqarish tartiblari” kitobi Cho'lpon nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi Tashkent— 2013
3. Karimov I.A., Barkamol avlod — O'zbekiston taraqqiyotining poydevori, T., 1997